

ԵՐԵՎԱՆԻ ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԻԿԱՆ ԵՐԵՐԵՏԵԼՆ

ՕՐԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԸՍՈՒՐԵԿԱՆ ԵՒ ԼՈՒՆՏԵՐԵԿԱՆ

ՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԶՄԻՒՌՆԻՍ

ՈՒՐԲՍԹ

12

ՅՈՒՆԻՍԻ

1846

ԹԻՒ 263

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կոստանդնուպոլիս 9 յուլիս :

Նշում ամառ 23ին օգոստոսիան Սուլթանը
բաղնիքի արտոնատարներով նաւարանը գնաց
ուրաղ մեծ հանդէս բլաւով, ազատութիւն շնոր
հուցաւ այն նաւատորմներուն և ծովային զորաց,
որոնք արդէն լըմնացուցեր էին իրենց ծառայու
թեան արշամանաժամը : Գրեթէ 1900 անձանց հը
րաման արուեցաւ իրենց հայրենիքը դառնալու .
որոնցմէ 100 հոգիի չափ ինքնայոժար կամօք ուզե
ցին նորէն ծառայութիւն ընելու . և այս պատ
ճառաւ անոնց թոշակին աւելցուցին քիչ մը :

Օգոստոսիան Մարտին այս հանդէսը լըմնա
լին ետքը բարեհաճեցաւ խօսակցելու իր երեւելի
ատենակալ իշխանաց հետ և քանի մը ծովային
զինուոր արտոնատարաց հետ, որոնք Նորին
Վեհափառութեանը ներկայացան բարձրագա
տիւ մեծ ծովայինին միջոցաւ :

Բիշէի Սեփէ բուռած եռայարկ նաւը 21 թըն
դանօթ արձակելով ողջունեց Վերին Վեհափա
ռութիւնը՝ անոր նաւարանը դարձ և անկէջ մեկ
նալ ժամանակը :

Նշումը գեապան Վեհափառութեանը Սթրեթթիթ

Քէնինկը յունիսի 29ին պատիւ ունեցաւ Նորին
Վեհափառութեանը ներկայանալու որ մարդա
տիրական յարգանք ընդունեց զինքը :

— Չորս եղբունագործ անձինք (որոնց համար
արդէն մահուան վճիռ տրուած էր, անցած ձմեռ
մարդասպանութիւն և գողութիւն ընելուն
պատճառաւ) յունիսի 28ին գլխատուեցան Կոս
տանդնուպոլիս զանազան փողոցները :

— Մուսա Յին Ռուսիոյ դեսպան փեմափայլմօ
տիւ տը Նիգօֆը՝ արտաքին գործոց տեսուչ Քէ
չիտ փաշային բնակարանը դնաց Նիգալիման .
ուրտեղ յիշեալ տերութեան և Բարձրագոյն
Վրան մէջ եղած առևտրական նոր դաշնագրու
թեանը վաւերական հասանութիւնը տրուեցաւ
փոփոխակի թէ վեհափառ օսմանեան Սուլթա
նին կողմանէ, և թէ օգոստոսիան ուսաց Կալ
սեր կողմանէ :

Մի գաշնագրութեան լըմնալուն առթիւ .
ուսաց փեմափայլ գեսպանը իր վեհափառ
Կալսեր հրամանին համեմատ հետեւեալ պատուոյ
նշանները և ընծաները տուաւ քանի մը երեւելի
արտոնատարաց, այսինքն Ներմալ Մըծոյ կարգի
մեծ ժապուէնը (կորտէլա) արտաքին գործոց տե
սուչ Քէչիտ փաշային :

ժապետ բլաւու՝ հրամանին թաղթը առաւ ի
մասնոց ժողովքէն .

Եւ շուտ մը սկսաւ աշխատել ժողովք . և դա
տալ առաւին անդին . և վարպետքը իր սիրական
մօրը կրկնաւորէ՝ ընտոր իրեն խօք տրվէր էր իրէք
տարին և տե զինքը հոգալու և հանգիստ ընելու :
Քանի գնաց աշխատելը շտացան . որովհետեւ
դիւրին (խօրաց) ծամբով մարերին կըբանար . և
անուշ կըբերէր՝ ամենուն տրվցին լով և ըսելով .
թէ մարերին աշխատհարաւ լեզուն ֆուանսեվար
որ ամէնքը արդէն առանց աշխատանաց գիտեն .
անոր վրայ քիչ մը աշխատելով աշխատող աղէկ կար
գալմը . չէնք շնորհք խօրաթեւ մը . բարեազիր
գրելմը . և քիչ մալ հաշիւ (աւախով) տրվի . առ
նըքան յոյժ հարկաւոր է . այնքան ալ դիւրին է .
և հերթէ մեկուն որ աշխատքիս վրայ ընկերու
թեան մէջ վայլէ և վայլեցնէ : Թէ որ գրաւաւ
լովին վարը ամէն ազոյ գիմացը գնենք (թէրգին .
խափամաճին . չեղնկիրին . տիւրկերին) իրաւ որ
քանի մը բաւ հոլովի . քանի մը բայ ընդգէլ խել
մը տունէն է տե կըտրվին . այլ ինչ օգուտ անկից
երբոր ամենայն մատաք կատարեալը չտարվին .
որ հարուրէն . հազարէն մէկը ծարով կըտրվի . իսկ
մէկը մատաքանէր ինչ կընեն : Մէկը գիտեն
կատարեալ՝ որ բան մը շարագրեն . ան ալ որոն
և ոչ մարերին լեզուն կսկեր են տրվեր են՝ որ ող
ջունագիր մը՝ պէտք բլաց գրելու՝ չորս գինին ըւր

Սուրբ Սթանիսլասի կարգի մեծ ժապուէնը
արտաքին գործոց խորհրդական փեմափայլ Վլի
էֆէնտին : Սուրբ Մնայի ադամանդեայ խաչը՝
պարանոցը կտիւնու համար . Դիւատ էֆէնտին .
որ կայսերական ատենին առաջին թարգմանէ :

Վեհափառ Նիկողայոս կայսեր կենդանագիրը կայ
մեծ մարտապետ փեմափայլ Սահիր ուէյին . և մէկ
ադամանդեայ տուփ մի Սիւմթաղ էֆէնտին :

— Վեմափայլ Հաֆըզ փաշան . որուն յանձ
նուած է մայրաքաղաքիս մասնաւոր կառավարու
թիւնը . հոգւով չափ կաշխատի իր արտոնը ար
ժանաւոր կերպիւ . ի գործ դնելու համար : Գրե
թէ ամէն գիշեր բաւական զօրով ինքը անձամբ
կըպտորի և հոգ կըտանի մայրաքաղաքիս հանդըս
տու թեանը և ապահովութեանը վրայօք . և անոր
արթուն զգուշութեամբն է . որ քանի մը տունէն
ի վեր այնքան յաճախ մարդասպանութիւններ և
գողութիւններ չլաւիր մայրաքաղաքիս մէջ : Մի
ամառուան տասուիկ տաքութիւնը չափաւորեալ
համար՝ յատուկ ջրացան գործիքներ (թուլումպա)
հաստատեց . որով գրեթէ ամէն օր փողոցները
կըջրեն : Միւս անոր մարդատիրական շնորհօքն է
որ հիմակ ալ սարայատակները կըջնուին որպէսզի

կըկտրի : Բայց ի հարկէ կըգտվին տղայք . որ
վարդապետ . քահանայ . և գիտնական բլաւու
փափաք ունին և տալեն . ահա անոնց հացն է դրա
բաւ լեզուն տրվելու . և ան ալ ընտոր որ պէտք
է նէ գրելու շարագրել . չէ թէ ես պարզ գրա
բաւ կըգրեմ ըսելով . կիսկատար և անժուր ոճով
թղթէր լեցնէ . որուն վրայ շուտ կըմեղ քենան
բուն գիտնականքը :

Միայն Վալանտը նըքան հասարակաց օգտին
համար՝ ուսումը դիւրին կըտրվցնէր . ինքը այն
քան նոյն տունը՝ դիւարին գիտութեանց փակաւ
և կըտրվէր . արեւելեան լեզուներու ինկաւ . յու
նարէն . հրէարէն . աւալերէն . տաճիկերէն և
պարսկերէն տրվեցաւ . որ իր տալենները քիչ
մարդ այսպիսի գեաւ ուսմանց ետեւէն կըյնար .
Վրբոր մէկը սաստիկ փափաք մը ունի տրվելու .
մէկ յաջողակ յիշողութիւն մը . մէկ շխտակ թա
փանցելմը . մէկ բարակ միւրք մը և հաստատուն
կամք մը . և տարիքը թարմ (թաղէ) . ինչ կըտես .
կըգտվին գեաւութիւն որ անոր գէմը առնէ . . .
նչ . ընտոր սա Վալանտին պատմութեանէն աչքի
գինաց յայտնի կըտեսներ :

Ուստի ընտոր Վեհափառնը կըտէ . թէ բաղաք
մը որ լեւան գրելիւ չինված է . չի կընար պահ
վորիլ . այսպէս ալ Վալանտը քանի գնաց ճանչ
ցըմեցաւ գիտուններէն և մեծամեծներէն . որ եր
բոր երեւելի Մոնախ Նուանդէր ֆուանսայու տե

ԲԱՆԱԿԱՆՆԵՐ ԱՆՏՕՆ ԳԱԼԼԱՆՏ ՕՐԱՆԻ

Բարի վարոց և ուսումնասիրութեան .
(շարունակութիւն և վերջ :)

Իրիկունը կարճանոր թաղթ մը գրեց մօրը . թէ
լըբ լոյս ծամբարդութիւնս ինքով եղաւ . ինծի
տէր կեցող գտայ . ուրան կեցիր . բնաւին ալ հոգ
մի ընէր ինծի համար :

Մի առ գրեթէ մէջ ընտոր սիրով և կարօտով
գրեցաւ վրայ ընկաւ Վալանտը . գիշեր ցորեկ
տալին ամէն մէկ վայրկեան . Կոտուծայ անդին
պարգև սեպելով՝ կըջանար կըգտար շահաւոր
ընելու ամենք տրվելով : Եւ հոս որովհետեւ մեծ
ուրբոր ամէնքը մարդափար և քաղաքափար . ըն
կերները՝ ինտուժ երեսով և զարմանալով բարե
կամութիւն և եղբայրութիւն կըցցնէին . և վար
պետները՝ յարգութիւն և մեծարանք . չէ թէ ըն
տոր Նոնօն սիրտ կըտրող կուտ գլխ աշակերտու
կցնէր . Կոտուծայ այնքան փառք կուտար . որ
քան բառք կան բառգրքին մէջ : Միայն երթա
լով իրէք տարվան մէջ ամէն գտար առաջին գի
տութեանցը . և ետեւ ետեւ երկրորդ գտար
բարձր գիտութեանցը անցաւ լըմնաց . և հան
կաւոր ընտութեանց ատենը՝ միշտ առաջին ըն
ծան և պատիւը առաւ . և քաջացիր լոյց . և վար
պետ օրագրիս 258 . 259 . 260 . 261 . 262 թիւերը :

ծիրը և կառքերը հանդուստ թեամբ անցին :
Ամենքէն ի դատ իր պաշտօնին վերաբերեալ քա-
ղաքական ամէն բարեկարգութիւնները մէջտեղ
դրած զենչու զայն է : Աւտի պարտք կը համարվի
մեղք հրապարակաւ յայտնել Նորին Սոսնա-
թեանը հասարակութեան որոշին մանրիմ շնորհա-
կալութիւնը :

ԵՊԻՊՏՈՍ

Աղետաբեր , 23 յունիս :

Նորին Սոսնաթեան թեան առաջին բեռնա-
պետ Համիտ պէյը Ալեքի Նիքիտ անուն տրքայա-
կան շոգենաւով ամբողջ 19ին հասաւ Սիզիքոսն
դրիա Կոստանդնուպոլսէն գալով , և իր բարձր
աստիճանին վերաբերեալ պատուով ընդունեցաւ :

Բարձրագոյն փոխարքան ամբողջ 22ին յիշ-
եալ օրմանն ան շոգենաւը մտաւ Ռատոս երթա-
լու , ուրտեղ քառասնորեայ զգուշութեան պայ-
մանաւով լըմընընելով Կոստանդնուպոլսի պիտի
երթայ : Նորին Բարձրութեան ուղեկից և զան
նոյն շոգենաւով իր մասնաւոր բժիշկը Կոյէթանի
պէյը , և Բարաճիմ փաշային որդին Սուրթաֆա
պէյը , իսկ եպիսկոպոսն շոգենաւուն մէջ , որ
Ալեքի Նիքիտն էաւելն կերթար , կը գտնուէին
փետրուարի Բիսմիլ փաշան Նորին Բարձրու-
թեան խորհրդայն քարտուղարը , հայագի Կոստա-
պէյը և Սիսաւ Էֆենտին զփուռնացի , այլ և
Պէճիպայի և Յունաստանի հիւպատոսները ալ
սինքն մէտէօ Չիլիկիան և Ռոսիցան :

Միջոցառումը եւրոպացի ժողովուրդը ցանկա-
լով իրենց համակրական դիտողութեանցը տպո-
ցոյց մը տալ Նորին Բարձրութեանը , գրեթէ ա-
մէնքն ալ անոյ մէկնելու օրը նաւակներու մէջ
մանելով՝ ծովուն վրայ երկու զուգահեռական

կարգաւ շարուեցան ծովեզրքէն մինչև ի շոգե-
նաւը , որմից մէջէն Բարձրագոյն փաշան անց-
նելով , շատ շնորհակալ եղաւ անոյ այս մանր
մանան յայտարարութեանն : Իւր հիւպատոս-
ները այցելու թեան գալիս Նորին Բարձրութեա-
նը , անոր մէկնելէն օր մը առաջ , իսկ նոյն օրը որ
Համիտ պիտի ելլէր , միայն Գաղլիայ ընդհանուր
հիւպատոս մօրի Պարօն , և Ռուսիայ ընդհանուր
հիւպատոս մօրի Պօքր փոխարքային բովն էին :

Այս ճանապարհորդութիւնը , որնոր շատ քա-
ղաքական անձինք կը կարծէին թէ մտացածին ա-
ռաջարկութիւն մըն է , արդէն ի գործ դրուեցաւ ,
և երկրպագութիւն չից թէ խիստ երեւելի և օգ-
տակար դիտուած մը պիտի ըլլայ այս ըստ ամենայն
մասին :

Այդ զից նորընտիր ընդհանուր հիւպատոս մօ-
րի Սիսաւ Էֆենտին հաղիւ թէ ամիսէ մը ետքը կըստ
տուի այս տեղը :

Այդպէս փաշային տեղը , ինչպէս որ կը կարծուէր
Սիսաւ փաշային յանձնուեցաւ Նիքիտոսի ընդ-
հանուր հաւաքարութիւնը մինչև Նորին Բարձ-
րութեան Կոստանդնուպոլսէն դառնալը :

ԱՄՈՒՍՏՆ

Պէրսի , 22 յունիս :

Պանի մը տունէն ի վեր նշանակութեան ար-
ժանի դիտուած մը շոտաւհեցաւ Կորեստանի
մէջ , որ ընդհանրապէս բաւական անդորրութեան
մէջ է : Կրուստի մի փաշային հոգաւարութեամբ
ըր Էւրօթի և մեռած ծովուն շրջակայ կողմնաց
բնակիչներուն զէնքերը ժողովեցան բոլորովին ,
ի՞նչպէս ալ այս գործը օրինաւոր կերպիւ առաջ
տանելու համար հարկ եղաւ որ բաւական զօրք
պատրաստ ըլլայ միշտ այն տեղուանքը , այսու ա-

մենայնիւ ամէն տեղ Բարձրագոյն Նորին հրամա-
նացը դէմ կ'էցող չգտնուելուն պատճառաւ ալ
բնակահաղութիւն մը շոտաւհեցաւ , այլ մանա-
ւանդ թէ մեծ հանգստութեամբ և բարեկարգ
գաւթամբ ի գործ դրուեցաւ զէնքերը ժողովե-
լու արքունական հրամանը :

Իրանանու վիճակն ալ հանդարտութեան և
բարեկարգութեան մէջ է , որչափ որ կարելի է
յուսալ այնքան երկրորդ խառնութիւններէ և զա-
նազան նոր փոխախառնութիւններէ ետքը , որ յիշեալ
երկրին կառավարութեանը վրայօք եղաւ :

Յորենի այս տարուան հունձը առատ է և այս
պատճառաւ արմուկաց գիները քիչ մը իջան :

Ռատոս , 24 յունիս :

Բարձրագոյն փոխարքայ Նիքիտոսի բաղմա-
թիւ պաշտօնատարներով այս առտու հասաւ հոս
Սիզիքոսն դրիայէն գալով , և իր բարձր աստիճա-
նին վերաբերեալ պատուով ընդունեցաւ :

Նորին Բարձրութիւնը բերող շոգենաւը Ռա-
տոս մանելուն 21 թնդանոթ արձակելով պիտի
նեց քաղաքը , ուղեկց անմիջապէս նոյնչափ թուով
պատասխանեցին : Ռատոսի քաղաքական և զին-
ուորական կառավարիչները փառացան փոխարքա-
յին ընդ առաջ ելելու , որ մեծ հանդէսով ըն-
դունեն զներքը , բայց անիկա առանց սպաւելու
ուղղակի դիւղի տունը գնաց , որնոր յատկապէս
պատրաստուած էր իր քառասնորեայ զգուշա-
թիւնը կատարելու համար : Կը կարծուի թէ
Բարձրագոյն փոխարքան յուրիս Յին պիտի
մէկնի ասիկց շնորհ Կոստանդնուպոլսի երթալու
քանդի միայն 12 օր որոշուած է Նորին Բարձրու-
թեան քառասնորեայ զգուշութեանը համար :

բութեան կողմնակէ , գետնան (էլ չի) պիտի երթար
ի Պոլս 1670ին , Կալանտը ուղեց , և հետը առաւ
տարու : Բայց սա ծամբայ չիլած իր սիրական
մայրը տեսնելու գնաց՝ որ կըստատուէր իրեն ճըշ-
մայիտ գտաւ մը ըստ աստուծոյ պատու իրանացի ,
և միտթարեց և կարգաւորեց իր ամէն ապրուստը
առատաբար իր հանգստութեանը համար :

Ալ մենք աւելորդ կըստեմք՝ սա իմաստուն
Կալանտին ըրած ծամբարգութիւնները տեղն ի
տեղը դրել , որ զնոց Կրուստիմ , Սիսաւ , և Սիսա-
ւի թէ կըստնի (թուանայի) պէս երկրէ երկիր
տեղ փոխելով , այլ ամէն տեսածները և հին գրոց
մէ գիտցածները կը իմաստէր կըստեմք անոր և կը
գրէր , և արեւելեան արդիւն լեզուները հան տե-
ղերը կատարելագործեց : Սիսայն արժանի կրու-
պէյը աս ծամբարգութեանցը մէջ մէկ գործնաւոր
գիտուած մը , մանաւանդ թէ մէկ փորձանքմը որ
գըլ իր կ'աւ : հոս պատմել : Երբոր իրմիւ կընը-
տէր , ցորենիկն սատակի տարէն նեղանալով , գետ
նի տակ տանը (մաղաղան) իջէր՝ կը կարգար և կը
գրէր Նի տունը զարհուրելի մեծ շարժ մը եղաւ
որ քաղաքին մէջ մասը փոխելով , իր եղած տունն
ալ փան գըլ , ուր օրը թանձրանալուն՝ իրմիւ
վիւր մօտ էր , որ հետեւեալ օրը եկան զները հա-
նեցին ան տեղացը սղջ առաջ անմիտ : Երբոր
Ֆուստայ գործաւ , հաբուրաւոր միջին գիտնա-
կան խնդրոց վրայ լուծմունք գրեց , և հին դրա-

մոց (մանդրներու) բացատրութիւն , և տունին
իմաստները՝ իրեն կուտային աչքէ անցնելու ի
րենց ձեռագիր դրուածքը չիտպելէն առաջ : Կոսե-
ուղելով բոլոր Կրուստից զիմեցը բանալ յայտ-
նել մէկէն Կրուստից թագաւորոց՝ իշխանոց՝ և
ժողովրդոց , փոքր կեանքը և սովորութիւնը ,
ձեռք դարկաւ թաղամանեց առաջ լեզուէն , ան
անուանի Հալաբի-ձի գիշը ըսլած գիշը , որով
Կալանտին անունը մեծցաւ և տարածուեցաւ բո-
լոր Կրուստից աղբայ մէջ , և տեղութիւնը զնե-
քը ըրաւ , անց ամ ձեռնարանին իմաստնոց և աղա-
տական գիտութեանց , և հնուէտ Ալքայի կոչ-
մեցաւ :

Այսպէս Նիտոն Կալանտը միշտ կենացը մէջ
աւտուծ սիրելով և մշտը պատուելով սպրեցաւ
69 տարի , և բարի փոքրով և մեծ անունով վա-
ճանեցաւ , 1713ին , փետրուարի 17ին , ան տարին
որ Ռատովիկոս տանը շարեւորդ մեծանուն Փը-
ռանապալ թագաւորն ալ վախճանեցաւ :

Գրեցաւ ի խորոյ ազնի պատմելին Յարա-Բի-
Գարեգին աղայի Տապեան , որ է յոստոմն ի Փարիզ :

Գրեցր Վարդապետ Խաչատուրի
Կարապետեան , որ է ի Փարիզ :

Խեղաթութեան գովաստք , անիւլթութեան պարտա :

ԱՆԽԵԼՔՈՒԻԻԻԻ

- 1 . . . Բարդուղիմէոս Է՝ բոլոր աշխարհքը ,
ժուռ կուգան կրնեն՝ ամէն մէկ բան մը ,
իմաստնոց առջեւ՝ բայց հաղթէն մէկը ,
մրտէ արձանք են՝ խոսող թուաւն մը ,
- 2 Համբերէ կամայ՝ ան ըտնելով ,
կայ ամեն բանի՝ կարգ և տուն մը ,
անդ եօք չուղեւնուն՝ և չիլընաւիտն ,
կամ քեզ խաբէլուն՝ չէ՛ մի նշանը :
- 3 Կրտսիւր ցրնեն՝ քեզ նոր առած մը ,
աչք խախտուցնելով խաբօղ անմիտ մը ,
ան՝ սուտ և սխալ իրենց հնաքը ,
որ բարոյական՝ զուտ է վերէմ մը :
- 4 Վնն մարդ կրտեն՝ թող հոգայ զնքը ,
խելք ու միտք տայ՝ զուկին և տանը ,
հոգածու հայք մը՝ տատող երկի մը ,
ինչ պիտի ալ բանը՝ Վրք հայրենիքը :
- 5 Կլիւր ինքնահոգ՝ անձնաւոր մարդ մը ,
արդար անիրաւ՝ ժողովէ՛ դուն գանձը ,
բու ըմբանալու՝ նայէ՛ միշտ բանը ,
այլոց ինչ կըլլայ՝ բու ինչու՛դ պէտքը :
- 6 Սարկէ քեզ համար՝ քիչ մը կարգաւ ,
չահուդ փառաբանի՛ հաշիւ գրելը ,
ձեռքով վերցնել՝ թուղթ և գրիչ մը ,
երկուքն ալ ծանր են՝ ծաղկեմն գըլալը :
- 7 Երբ գրած լքէն՝ եան գալ սէտիլը ,

ԱՐՏԱՐԻՆ ԼՈՒՐԵՐ
ԱՆԳՂԻՄ

Իւրանտայի մէջ զգած անդադար խառնութիւնները և եղեւնադարձութիւնները զգալու համար, որը Բօպէրթ Բիլլը քանի մը ատենէն ՚ի վեր առաջարկած էր հասարակաց խորհրդարանին, որ աստիկ միջոցներ ՚ի գործ դրուին: Այս առաջարկութեան վրայոք քանի մը հեղ. քննութիւն և ասեմախօսութիւններ ըլլալով, վերջապէս բուէ-արկութիւն եղաւ և ազգային երեսփոխանաց մէջ ծագայ մասին հաճութեամբ՝ որը Բօպէրթ Բիլլը իւրանտայի վրայոք ըսած առաջարկութիւնը չնդունուեցաւ: Եւ այս պատճառաւ յիշեալ աստիկն ատենակալ իշխանը իր հրաժարական ինքիւր մատուց վեհափառութեամբ հիմնադրեց, որ շատ տրամաբանութեամբ պարտաւորեցաւ ընդունելու և անմիջապէս իր քովը կանչելով Արթուր Դօհն իւրանտայի խորհրդարանի մը հաստատութեամբ հոգ տանել: Հասարակ ժողովուրդը իր մտերիմ շնորհակալութիւնը կը յայտնէ միշտ որը Բօպէրթ Բիլլին որ հասարակութեան օգտին մարդասիրաբար խնամք տանելով՝ արմատաց նոր օրերը հաստատուելու և առևտուրին տղատ ընտելան համար հոգւով չափ անհատեցաւ, և հասարակօրէն կը յուսացուի թէ անոր այս առաջարկութիւնները քիչ ժամանակուան մէջ ՚ի գործ կը դրուին, թէ պէտեւ ինքը հրաժարուած ըլլայ իր պաշտօնէն: Արհաստուան թէ որը Բօպէրթ Բիլլը իր ընտանիքովը Իգալ ճամբորդութիւն մը ընելու պիտի ելլայ մտ օրերս:

Ետեմի բիրադ՝ չուպուխ քաշելը,
ալ ի նշուս պէտք են Բօպէրթի պնդումը,
և կամ Բօպէրթ օրագիրները:
Հայոց մեծանուն՝ ըլլալ չըլլալը,
հայրենի աղբիւր՝ մենք պարծանքները,
Թաղաւորք իշխանք՝ դաս դաս գիտանքը,
կուսան մի բերնիդ՝ կրտսէ պատառ մը:
Կողմէն որ մուսնա՝ բու աչքիդ ըստը,
ան որ է աղբիւր՝ փառք և պարծանքը,
Բօպէրթի թիւն՝ Հայրենասիրութիւն,
Սիրամանութիւն՝ ընկերութիւնը:
Հասկը ցամբ մի գուն՝ աս խեղդ խօսքերը,
անուշ նեղնիւթ՝ պէշիկ օրերը,
աս թրեղեցընիւթ՝ գեղ և թիւրեքը,
որ աղբիւր բերնին՝ կուտայ խորթ մայրը:
Հեռաբլիդ կուրայ՝ աս անխելքները,
կընդհատայրենի՝ նոյնք Տեմբուկը,
ինչ շահ ինչ օգուտ՝ աս ըստ խեղալը,
եկուր հասկընտք՝ աս բանից միտքը:
Հիմակ ևս բանամ՝ բու քոյրիւմ աչքը,
որքեմ պրակտիկներդ՝ քակեմ խոնարհիւր,
և ոտաց վրայ՝ ձեռքներդ արծակի,
ինչէր ցըցունեմ՝ սեւեր փառախը:
ԽԵԼԱՅԻՌԻԹԻԹԻՆ
Բայց առաջ կուրեմ՝ մէկ անգին բառ մը,
քու ըլլեղէ խօթել՝ սիրտդ ու ծուծէրդ,
նոյն շատ սորվիս՝ լեյլէ՛մ ըսելը
հեղիք չսիրովի՝ գիտե՛մ, սուտ տեղը:

ԳԼԳՂԻՄ

Այս տերութեան քաղաքական վիճակին նշանակալից թիւան արժանի փոփոխութիւն մը չեղաւ, և ընդհանրապէս անգործութիւնը և բարեկարգութիւնը գրեթէ ամէն տեղ կը տիրէ, միայն Անտիէն կը ընդհատ ցանկն թէ յունիսի թէ իրիկունը մեծ աղմուկ և խռովութիւն ծագեց յիշեալ քաղաքը հայկին սղտ թեան պատճառաւ: Խառնիճաւ զանա՞ ժողովուրդը տեղ տեղ ժողովուրդ շատ անկարգութիւններ ըսեր են, և քանի մը Թաղ հըրդէ՛ հձգել ուղեր են, ուստի քաղաքական կառավարութիւնը պարտաւորեց է կանոնաւոր դրաց միջոցաւ խռովարարներուն ապօրինաւոր ընթացքը զգալու, և այս պատճառաւ քիչ մը արիւնահեղութիւն ալ եղեր է: Այսու ամենայնիւ Անտիէն եկած վերջի լուրերը կը ծանուցանեն թէ կառավարութեան ՚ի գործ դրած ազգու միջոցներով և զգուշութեամբ բարեկարգութիւնը և հանգստութիւնը նորէն հաստատուեց է յիշեալ քաղաքին մէջ:

Գաղղիստէն օրագրի մը մէջ հետեւեալ յօդուածը կը կարդայուի:

«Կերեւայ թէ Իպրահիմ փաշան իր Բարձրապետիւ հօրմէն ընդունած լուրերուն համեմատ շուտով մեկնելու է Եւրոպայէն Եգիպտոս դառնալու համար, և այս պատճառաւ քանի մը երեւելի մայրաքաղաքացի այցելու թեան երթալու սուտ ջարկալութիւնը կը կրթողու հիմնուէր: Հասարակօրէն կը կարծուի թէ Բեգլայէն երեւելի, նորէն Փարիզէն պիտի անցնի Սարաիւս երթալու համար, ուրտեղ կըստանէ Սիլլեսուած եգիպտական շոգենաւը, որ Ալեքսանդրիա պիտի տանի ՂԱթին Բարձրութիւնը: Երեւալ շոգենաւով

- 14 Երբ քաշեմ որ կըսես՝ կիմանամ միտքը,
ալ փախանք կըսես՝ կիմանամ սէրը,
կայքէնի՛ք կըսես՝ կիմանամ կապը,
կայ ա՛ղ քեմ կըսես՝ կիմանամ սրտքը:
- 15 Կանք ըսել են՝ ան միտքութիւնը,
կապակցութիւնը՝ լրծակցութիւնը,
և կը ցորդութիւն՝ են առջի պարտքը,
որ կըսեն մարդուս՝ բուն բնութիւնը:
- 16 Ի՞նչ է մէկ մեղքն՝ մէկ պղտիկ ճանձ մը,
միտքանութեամբ՝ չինեց ան մեղքը,
առջին անուշ համ՝ տըւաւ մեր բերնին,
իր աշխրանքներն են՝ չեբերձիւները:
- 17 Ի՞նչ է ինքիւրէն՝ մէկ կաթիլ ըստ մը,
ինչ բանի կուգայ՝ մէկ հատ աւաղ մը,
թէ որ միանան՝ նմանեաց հետք,
մէկը ծով կը լայ՝ ցամաք մէկալը:
- 18 Իր յատուկ շահը՝ մէկ զին ձեռքը,
ան հասարակաց՝ խեղճութեամբ,
մէկ մէկու կապիւմ՝ կըսեմ կենալը,
ան է մարդ ըլլալ՝ ան աղբ ըսելը:
- 19 Թէ որ ամէն մարդ՝ միայն իր բանը,
հոգայ և գասի՝ շահը և խեղճը,
գեմադէմ չըլլար՝ խեղճ խեղճ փաղէմը,
իրար կոխել մը՝ մենք վայնտուն մը:
- 20 Ո՞ր չէ՞ ճշմարիտ՝ կըսես աս բանը,
մեծ ու պղտիկէն՝ չիւտովի մէկը,
բայց թրմամ անշարժ՝ անհոգ անտարբեր,
չեն խորհիւր ծարը՝ հետեւութիւնը:

Եգիպտոսի փոխարքան տատը պատուական ձի ընծայ կըսելէ՝ գաղղիստէն թաղաւորին:

Իպրահիմ փաշային Եւրոպա իր հետը բերած ադամանդեայ քարերուն սրժէքը խիստ մեծազին են: Երեւալ ադամանդներէն մէկ քանին կաղնիի մը (ֆընտըք) կէտին չափ մեծ են և շատ լաւ ջուր ունին: Իր գաշնակին կոթը մեծազին ադամանդներով զարդարուած, ու զինուորական նշաններով սրիկներ փողերով և թմբակներով ծածկուած է, որոնք պատուական քարերով շինուած են: Իսկապէս կին կոթին մէջ տեղը մէկ մեծ ադամանդ մը կայ որ խիստ շատ արժէք պիտի ունենայ:

Արհաստատեն թէ Բարթոլեայի տերութեան ունեցած ադամանդը, որ 140 գրամ կը քաշէ, Փարիզ իրիկուէր է, սեղանաւորի մը քով աւանդ (րէհին) ձգելու համար: Այս հազուագիւտ պատուական ադամանդը իրեքուկէս միլիոն ֆունք արժողութիւն ունի կըսեն:

ՅԱՆՈՒՆ ԼՈՒՐԵՐ
Չմուսնիւ, 12 յուլիս:

Տրամալի օրտիւ կը ծանուցանեմք թէ ստուռ Վին երկուշաբթի դիշերը հրդէ՛ մը պատահեր է ՚ի Մէնիմէն և օստիկ քամիին պատճառաւ կը կընանմիջապէս տարածուելով գրեթէ բոլոր շուկան այրեր է: Մէնիմէնի բնակաց աղքատութեանը նայելով այս հրկիզութեանէն եղած վնասը խիստ շատ է կըսեն, և յայտ չկայ որ քիչ ժամանակուան մէջ նորէն շինուին այրած տեղուանքը:

Այստե միշտ ալ կը գրեն, թէ այն հոգմը դժբաղդ դիպումով մը հրկիզութիւն պատահելով, 3-4 հազար ձիթէնի այրեր է կըսեն:

Արշալոյսաբանի ծովը աստատակի նաւակներ

- 21 Ի ներքս ՚ի ձեղէ՛ ըսաւ սուրբ գիրքը,
մեծին (ստուռ)՝ արքայութիւնը,
և լոյսն որ ունիս՝ թէ որ խաւար է,
ընտիր դուն տեսնես՝ յաջե յահեակը:
- 22 Եւ ըսաւ, ճրագ, մոմ՝ է մարդուս խեղճը,
մեղ ստեղծողին՝ անգին ընծայ մը,
մեղք որ չէ վառված՝ դերթ հրեշտակացը,
այլ մարած տըրփած՝ մեղ պարտք վառելը:
- 23 Բան, խեղճ, կամ գեղճ՝ մի և նոյն բանը,
է՛ մարդուս հոգւոյն՝ չորաւված մոմ մը,
արդ աս վառելու՝ վառված պահելու,
ինչ ջանք և քրտնիք՝ չքայտի մարդը:
- 24 Ունեցած խեղճը՝ չէ՞ մի երեսմը,
այլ որպէս հոգէն հանած կաշուքար մը,
կըլլայ մի մատնի կերտանալիս կուրծքի,
թէ որ չի բանիլ՝ փաթկեմէնը:
- 25 Մարդուս չի բացված՝ չբանած խեղճը,
չի փայլեմ լոյսը՝ չի վառված ջահը,
ինչ բանի կուգայ՝ կարծէ՞ մի ձեղ մը,
մարդն է բայ խեղճով՝ չենէ անբան մը:
- 26 Եւ բանալ, բանիլ՝ կոխել, վառել,
հասկը ցընելու՝ համար, է բանը,
մէյմը ան փայլի՝ ցըցունէ զինքը,
ահա կենդանի՝ բանական մարդը:
- 27 Խեղճն է ան ջահը՝ ներսիդ արեւը,
նորան խղճալի՝ է խաւարածը,
այնքան ցնծալի՝ է ան վառածը,
բայց ընտիր վառես՝ դուն ատ մարածը:

կըտեսնուին եղեր քանի մը ատենէն ՚ի վեր, որոնք մէկ քանի պղծիկ նաւուց ալ քննա տուեր են: Այս բանը քաղաքիս Նիզիւն հիւպատոսը հաւատի կերպիւ իմանալով անցած շաբթու, այս նաւահանգիստը գտնուած գաղղիական, աւստրիական, և անգղիացի պատերազմական նաւուց հրամանատարներուն իմացուց իսկոյն, որ հարկաւոր եղած միջոցները ՚ի գործ դնեն առևտրոյ ապահովութեանը համար:

—[Նոյաճ շաբթու Պուշա գիւղը այգիի մը յոյն սրահայանը սպաններ են, առանց իմացուիլու ինչ պատճառաւ ըլլալը:

—[Նիքարիալ անուն իշխրու գաղղիարէն օրտէրին վերատեսու չմօտիւ: Իտուաժրին Նիշնի իֆիլիսար շնորհուեցաւ օգոստոսիաւ Սուլթանին կողմէն:

—[Ետրնու և Նիստուրուի ուրիշ կողմէն և կած լուրերը իսկաւ գէշ են ճանապարհաց ապահովութեանը վրայօք: քանզի բազմաթիւ աւազակներ և եղեռնագործ անձինք կերպ կերպ չորապործութիւններ կընեն եղեր քանի մը ատենէն ՚ի վեր թէ ճանապարհներուն վրայ և թէ զանազան քաղքներու և գիւղերու մէջ: Յիշեալ գողերէն մէկ քանին այս օրերս ձեռք անցեր են Վարնու փաշային մարդասիրական հոգատարութեամբ և կը յուսամք թէ հարկաւոր եղած աղղու միջոցները ՚ի գործ պիտի դնեն անմիջապէս հատարակութեան հանդարտութիւնը ապահովելու համար:

—[Օրագրիս 233 թուովը ծանուցինք թէ Սուրհանդի Սրահանդիստայ անուամբ հայերէն լրտնութիւն մի պիտի հրատարակուի յիշեալ մայրաքաղաքին մէջ, այսօր ուրախ օրտիւ կիմարուենք հասարակութեանը, թէ նոյն օրագրին առաջին թիւը արդէն հրատարակուեցաւ Հայաստան ան:

ուամբ, որուն մտերիմ սրտիւ կը պարտաւորիմք ամէնքս ալ յաջողութիւն և յառաջադիմութիւն բարեմաղթել:

—[Եր նախընթաց թերթովը հրատարակեցինք թէ Վեհափառ Սուլթանը Վերիանուպօլիս երթալուն բարեհաճէր է Նիշնի իֆիլիսար մը շնորհելու յիշեալ քաղքին առաջնորդ արեւոյն Սարգիս եպիսկոպոսին, անորմէ ՚ի դատ օգոստոսիաւ կայրը ուրիշ վեց գլխաւոր առաջնորդաց ալ ազաման գեայ մէյմէկ պատուոյ նշան շնորհեր է, կուտանդնուպօլսոյ սրբազան Պատրիարքին յանձնելով անոնց արժանաւոր ընտրութիւնը, որոնք հետեւեալները են:

Կիրիկիոյ ամենապատիւ Սիբայէլ սրբազան Կաթողիկոս:

Կոստանդնուպօլսոյ նախկին Պատրիարք և այժմ Նիզիւնի և Սարուսանու առաջնորդ Յակոբոս Երբեպիսկոպոս:

Իշխրու առաջնորդ Պօղոս Երբեպիսկոպոս:

Կոստանդնուպօլսոյ նախկին պատրիարք և այժմ առաջնորդ Երմանու Ստեփաննոս Երբեպիսկոպոս: Սուշու առաջնորդ Օսթարիա ծայրագոյն փարպա Պրուսայու առաջնորդ Վեորդ ծայրագոյն փարպա:

—[Ենեպիկէն կը գրեն, թէ սուրբ Վաղարշ վանքին միթիարեան միաբանութեան վարդապետները ժողով ըրեր են մէջերին, և քուէարկութեան միջոցաւ մեծագոյն մասին հաճութեամբ, վերապատուելի Հիւրմիւղեան հայր Վեորդ վարդապետը կոստանդնուպօլսոյ յունիսի 20ին առաջնորդ և Երբահայր ընտրուեր է յիշեալ միաբանութեանը:

—[Վաղղիական շոգէնաւով որ չորեքշաբթի օրը հասաւ Սարիլիայէն խնայանք թէ Նիզիւն վեհափառ թագուհիին հրամանին համեմատ Վորտ

Ղօհն Սիւսէլը ատենակալ իշխանաց նոր խորհրդարանը հաստատուէ, որուն անդամները հետեւեալները են:

Խորհրդարանին նախագահ՝ Էնդրուի մարքէզ, Ներքին գործոց տեսուչ՝ Կործ Կրէյլ:

Երտարքին գործոց տեսուչ՝ Վալմէրսթոն դէ Կոմը:

Հատուածոց տեսուչ՝ Կրէյ Կոմը:

Եկամտից վերատեսուչ՝ Կորտ Ղօհն Սիւսէլը:

Սուրհանդակաց ընդհանուր կառավարիչ, Վիլհելմ Բրէքերտի մարքէզը:

Եռւորոց գրատան նախագահ, Վարէնսթի Կոմը:

Իւլանտայի ընդհանուր խորհրդոյ քորտուղը միւթը ի Էպս շէրը:

Օսթային զօրութեանց տեսուչ՝ Երբէնտի Կոմը:

Ելլէ Պետպօրօֆի Կոմը Իւլանտայի տեղակալ Վորտ օրոշուեր է, Վալմէրսթոնի Կոմը դիւանար հրամանատար զօրաց, և թնդանթմաժիզ զօրաց վերատեսուչ՝ Նիլկի մարքէզը ընտրուեր է:

Նորընտիր օրագրան Պապը Հուսիմայ Պիոններու հետեւեալ նամակը գրած է իր եղբայրը ՚ի Սինիկալիս իր ընտրութենէն ետքը նոյն օրը:

Ամենապիկի եղբայր իմ Վարիկի, Յոսիփ և Կայման, Հուսիմ ՚ի 4-16 յունիսի 1846:

Ամենօրեան լսուած, որ խնայեցաւ ցանկ և բարձր ցուցանէ, համեցու ամբառնալ զնաւատութիւն իմ յոյն բարձր ատորձան, որ գտանի ՚ի վերայ երկրիս է զիջին մի սրբազան կամէ Կորտ: Վրիկէ կերպիւ իւր ճանաչման զանազան ծանուցիլս պաշտօնիս: Ճանաչեմ նմանապէս զանազան իմ, չատցից զճնարիտ մեթոթիւն մտայ իմաց Տէր արքայ և աղայեցէք փան իմ: Սուրբ կարախապոյ ՚ի փախարակ ժամ միայն տեսայ:

Եթէ հատարակութիւն կամացի ծախս իւր տանել յայտոյ օրոյ, այնպէս տնօրինեալք, մանաւանդ թէ կամիմ, զի արդուար ծախսոյ գործածեալի իր օգտակար փան քաղաքի խորհրդով ատպին տանակալ իշխանին և իր եկեղ տեղոյ: Վրիկաւան համարելով զձեզ օրեկի եղբայրիմ, յամենայն օրոք ՚ի Յիսուս Վրիկաւան, ինչպէս զի փախանի մեծ իւրեալ, թան, կարեկից եղբայր եղբօր ձեռնով, որ առաքէ առձեզ քաւարեական օրհնութիւն:

Պիոն ինտերդ:

Կոստանդնուպօլսոյն հետեւեալ լուրերը կը գրեն: «Երբ քաղաքապետ փոխարքայն Էդիպատի յունիսի 7ին կիրակի իրիկունը հասաւ ՚ի Կոստանդնուպօլսի, ուրտեղ իր բարձր ատորձանին վերաբերեալ պատուով ընդունեցաւ:

—[Գոստափառ Սուլթանին հրամանաւ ը բարձրապետ Սիլա փաշան առևտրոյ վերատեսուչ (թիճարէթ մի շիւրի) անուանեցաւ:

ԵԱՌԵՏԻՄԵՆ ԼՈՒՐԵ
Չիլիսիս, 12 յունիս:

Վաղարիս առևտրական վիճակը խիստ գէշ միշտ, և հաւատարմութիւն չկայ ամենեւին վաճառականաց մէջ, քանզի քանի մը ամիսէն ՚ի վեր բազմաթիւ անանկութիւններ պատահեցան քաղաքիս մէջ: Նմանապէս Վանուս, Սարիլիս և թրեստ, և այս պատճառաւ առևտրական գործառնութիւնները մեծ հանգարտութեան մէջ են: Վիլիսը մինչև 73ուկէս զուռու ծախուեցաւ չէքին, բայց այսօր այս գինով առնող չկայ: Տէրնը խիստ թուլէ միշտ, ոչխարի բուրդը դիւրաւ փաճաւ է Վերիկայի համար: փաւամուտը, ձէհ, բին և Նիստուրուի ուրիշ ապրանքները ընդհանապէս հանգարտութեան մէջ են:

ԻՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐԸԱԼՈՒՍՅԱՐԱՐՍԵԱՆ

- 28 Վառէլ որ կըսեմ իմացիլ կամք մը, հաստատ յարատե՛ հոգ, փայթ և ջանք մը, գիշեր և ցօրեկ՝ արթուն բաց աչք մը, որ բանի երթայ՝ հրահրի կայծը:
- 29 Վառէլի գործիք՝ վառելու խեբքը, իմաստուն մարդիկ՝ գիտնոց գրքերը, սուրբինի վարք՝ հնուց չէրքերը, ճեմարանները՝ գրքատունները:
- 30 Մտքը բեղ գործիք՝ թէ զիեան գիմացդ, դուն պիտի սորվիս՝ բանեցնելը, դուն պիտի ըլլաս՝ բուկին վարպետը, դուն բեղի խափոյ՝ դուն բու աշխրտը:
- 31 Վրիտեմ մէջերին՝ աս երկու խօսքը, ընէ, ընէ՛ն՝ տարբերութիւնը, վարպետը կըսէ՝ դուն պիտի ընէ, դուն երթես ցատկեմ՝ գիտարութիւնը:
- 32 Սիրտը ըսէ՛ ան բեղ՝ հիշ որ չէ կայծ մը, ըսած ջահերէս՝ որ վառես խեբքը, Սորմնը իսկ՝ չունէր ամբողջը, շատ՝ բիչ ունողին՝ է միշտ պարծանք մը:
- 33 Մտքը լուսով՝ մարդ ընելքը, կըտեսնայ չորս գին՝ Էվէլարիսա, որ աւլէս սրբեմն՝ թընջուց դիտցածը, հայու ջուր ընէս՝ Խրէալ գըրէլը:
- 34 Երծիւն վերանայ՝ փետուրներովը, փետրով ազատ է՝ փորթիկ ճըճղուկ մը, հերթը է բեղ՝ մէկ հատ փետուր մը, որ գրիչ ընէս՝ անցիկ երկինքը:

- 35 Բայց օրբան թեթեմ է ատ գըրիչը, մասնաշաղկ թուղթ մը՝ կամ մը մէրնը, այնքան խիստ ծանր է՝ ատ գործածելը, որնոր երբ սորվիս՝ աշխարհքն է ամբողջ:
- 36 Սահակ և Սեորոպ՝ թարգմանիչ Հաբքը, լոյս բերին աղղիս՝ որ վառեն խեբքը, անով շահիլի՝ կենալ Բաբան, կուգար մի գլխող՝ աս ցուրտ ձիւները:
- 37 Վրք աստուածայինք՝ միաբանք ներոր, չէնք շնորհք խօսքով՝ գործքով ՚ի գուրը, միաբանեցէ՛ք՝ զտոված աղբարքը, խաղաղայուցէ՛ք իւրով ոգիքը:
- 38 Ո՛վ լուսաւորվածք՝ խեբքին լուսովը, ուր միտքը նրոտած՝ իրեն աթուր, խճմանիս և Խաճ՝ յիշող-Իննը, իր առջև կեցած՝ գտաւ շիտակը:
- 39 Ձեզոր կը յիշեմ՝ թունտ կերպ սիրտը, խօսքերնիդ լսած՝ կըլցիլի աչքըս, կուգեմ պըլլովի՝ ձեր ոտվէները, պագնէլ բեմիլար՝ ձեր կիսած հողը:
- 40 Իտերարարք եղան՝ ամէն մարդ կանցը, աշխարհք չենցուցին՝ կըտրեցին սովը, բըռնաւորութիւն՝ ծեծ և արիւնը, խեբքով չեղան մի աս բարիքները:
- Ի՛հ, Սուրբերս մի դուն՝ ան հին պէնպէսը, որ թըռաշ կընէր՝ մեզ այնպէս ծանրը, որ ինչպան մէկդին՝ որ կըլմընցներ, ան մէկու գիշն՝ կըբըսներ մաղը, և այլն: